

Ipak primat ideje

(REFLEKSIJE UZ DANASNJU EVROPSKU KRIZU)

Događaji posljednjih par godina pokazuju sasvim otvoreno, da svijetom vladaju ideje, nazori i doktrine, a nesamo čista sebičnost, uskogrudni interesi i bezglavost. Upravo danas pokazuje se vanrednom jasnoćom uloga svjetovnoga nazora u velikim borbama naroda i država. Da spomenemo konkretan slučaj sa Španijom. Francuska, Rusija, Čehoslovačka, pa Njemačka, Italija i konačno cijeli svijet ne određuje svojega stanovišta *prema španjolskom narodu*, prema španjolskoj državi, nego *po nazorima, po idejama*, koje se kristaliziraju na jednoj i na drugoj borbenoj strani. Pa čak i u jednoj te istoj državi, jedni se opredjeljuju za jednu, a drugi za drugu borbenu stranu. Cijeli svijet — ne gledajući na kojekakve sebične bankarske i industrijske interese — podijelio se u svim državama i narodima *po idejama*.

Upravo se savršenom jasnoćom pokazuje, da se svijet dijeli po idejama, a ne samo po klasama, po državama, po narodima, po rasama, po materijalističkim interesima. Pokazuje se, da čovjek nije samo član naroda, države, klase, nego je i slobodno biće, koje se može opredijeliti u razlozima, koji su iznad klasa, naroda i država. To je područje čovjekova bivstva, područje, u kojem ne dolazi u obzir ni rasa ni narod ni država, nego naprosto problem — *tko je i što je čovjek!* Dioba svijeta izvršena je na dnu svih razloga i ideja. Kako je prema tome primitivno, kad se ističu pojmovi: fašizam protiv demokratizmu ili ljevica protiv desnici ili crveni protiv bijelima. To su pojmovi ograničenima za hranu, koji ne mogu shvatiti dubljinu problema, pa im se daje s površine ono, što sami traže. Tako se na primjer površnim daje riječ demokratizam kao oznaka i cilj borbe crvenih ili ljevica. Kao da je boljševičku Rusiju išta briga za nekakav demokratizam! Ali, koga se može na ovaj ljepak uhvatiti, zašto da mu se ne dade? Na primjer, radikali u Francuskoj uhvatili su se na taj lijepak — demokracije —, a kad im je otvoreno stavljena crvena zastava pod nos mjesto trobojke, onda su kao naivni

govorili — e nismo mi to htjeli! *Tako je s onima, koji se uhvate na površini svoje ograničenosti, pa budu povučeni u dubljine od onih, koji znaju, savršeno određeno, što hoće.* Ako čitava ljevica i čitava pučka fronta ne znaju što hoće, znaju sasvim točno oni, koji odlučuju. Oni znaju, da se radi o krvavoj borbi, strahovitoj i nemilosrdnoj borbi, bez obzira na život i smrt, ubivstvo i zločinstvo, laž i prevaru — radi se o pobjedi.

Mi se moramo diviti, ne zločinstvu i laži, nego beskompromisnoj određenosti onih, koji s đavolskom ustrajnošću i rafiniranošću vode borbu. Oni sile ovu ljudsku, buržujsku čeljad da shvati, *kako je život strahovita borba*, a ne prenemaganje od jutra do mraka i tako opet od jutra do mraka. Nije penzija jedini cilj u svijetu, a život nije samo ustajanje, liježganje i jedenje u određeno vrijeme, nego je borba, u kojoj se treba opredijeliti, ne samo s kavanskom kozerijom, nego, ako treba i sa puškom u ruci i čitavim životom. Da, boljševici znaju što hoće, a ono, što oni hoće, *zadnja je ideja o životu*. Život je materijalizam, *sve je materija i izvan materije nema ništa*. Bog, vjera, duša, moral, vječnost, rasa, narod, obitelj, čovjek, vlasništvo, ljubav, dobrota, tradicija, kultura ne znače ništa. To je jedna savršena određenost. Zato se oko ove određenosti okupljaju svi bezbošci, bezvjerci, nemoralni ljudi, internacionalci, beskarakterni tipovi, ološ, proleter, preljubnici i t. d. Kakva demokracija, kakva sloboda, ta eto Rusije s terorom i tiranijom, kakove povijest nije zapisala! Kakav *narodni front slobode*? Sve su to fraze, a da su fraze, pokazuje se upravo u tome, *što na koncu i u svemu odlučuju oni, koji nose određeni i beskompromisni materijalizam*. Ako pokažu kompromis, on je samo sredstvo, da se bolje uspije. U današnjim strahovitim borbama, *određenost je ona, koja vlada i osvaja*. Eto, na primjer, slobodni zidari, koji se hvale kao neki slobodarci, liberali i humanisti, deklamuju i pjevaju tuzaljke, kako se demokracija drma u svojim temeljima, »da se vlasti ne dosjete«, a ipak vješto, prikriveno, pa i otvoreno podupiru tu t. zv. ljevicu, koja se pokazuje onakovom, kakva je u svojoj biti — *rušiteljicom Boga, vjere, države, autoriteta, obitelji, vlasništva, kulture, morala, slobode, rase, naroda, ljubavi, dobrote i t. d.* Materijalizam se izivljava upravo onako, kakav jest. No neki pokazuju, kao bolji primjer, Francusku. Treba međutim istaknuti, da oni, koji nose materijalističku određenost, nisu još zadovoljni ni u Francuskoj, i samo je stvar prilika i mogućnosti, kada da se provede diktatura

»proletarijata«. Ali i ta »demokratska« Francuska također je opredjeljena za materijalističku određenost. Ukoliko pak nije dospio do savršenstva, ipak materijalizam vlada u životu Francuske; on je duh, kojemu se teži.

Prema tome, možemo za ljevicu konstatovati *jedinstvenu materijalističku bazu, koja kraj svih razilaženja daje jasnu mogućnost za nalaženje jedinstva i simpatija, kad se ima formirati napadni i obrambeni front.*

Što se tiče druge strane, koja se danas krsti oznakom fašizam, bijeli ili desnica, na njoj ne vlada određenost. *Nema jedinstvenog duha, kojemu bi težila ta desnica, i koji bi nad njom vladao.* Određenost ljevice gura desnicu, da se odredi i sredi, ali uzalud, jer nema mogućnosti za *zajedničku bazu*, koja bi se nametnula desnici. Stvaranje jedinstvenog materijalističkog fronta, što ga čine Židovi, marksisti i slobodni zidari, dugo je trajalo i nije uspjelo savršeno, no uspjelo je toliko, da se može govoriti o jedinstvu. Sve one razlike u materijalističkom taboru, makar su vrlo znatne i teške, ne mogu tome jedinstvu naškoditi. Na primjer, slobodni zidari nijesu tako radikalni kao recimo trockisti i oni se u svom pozitivnom programu često razilaze, ali to nije važno, nego je važno, da djela tih trockista, *kad dođe do odlučnog*, nailaze na potrebnu potporu kod slobodnih zidara. »Mirnodobsko« natezanje gubi na važnosti. To jedinstvo, *važno za odlučan momenat*, materijalistički je nazor postigao. Na desnici toga nema. Desnica nema takva nazora, te odlučnosti i snage, u kojima bi se moglo računati na jedinstvo. Zbog toga je oznaka desnice ideološki potpuno neodređena kako u pozitivnom tako i u negativnom smislu.

KAPITALISTI, BURŽOAZIJA, SELJACI, INTELEKTUALCI, RADNICI

Na desnici nalazimo kapitaliste t. j. osobe, koje su proti ljevici zbog toga, što se plaše za svoje nagomilano blago, za svoju komotnost, uglavnom smatrajući, *da će na desnici lakše zadržati svoju poziciju u ovozemaljskom življenju.* Jasno je svakom čovjeku, da ovi ljudi na desnici znače ideološki balast i teret, jer je njihov način života realni stvaralac materijalističkih koncepcija, dakle onoga, što je racionalizirano na ljevici. Kakvo se može ideološko jedinstvo formirati s ovom vrstom ljudi, koja na desnici igra golemu ulogu, *kad je njihova sebičnost njihova ideologija.*

Na kapitaliste se oslanja buržoazija, srednji stalež, koji *gleda na komotan život kao na smisao života*, te ideologija,

koja se ima smjestiti u buržujsku komotnost, mora računati na razvodnjavanje, na labavost.

Žrtve, odlučnost i hrabrost nalaze tu vrlo malo svojih sljedbenika. Buržoazija je ideološki nesigurna i najbolje se snalazi u neodređenim ideologijama, koje dopuštaju različita lična interpretiranja, kako bi se buržuj mogao spasti u svakom svom postupku. No dok je kapitalista sasvim izvan ideologija i moralnih obveza, buržoazija je ipak u nekim obvezama. A marksisti smatraju, da je buržoazija trula, pogotovu moralno, i da oni mogu u svojim postupcima računati, ako ništa više, a ono barem na simpatije u svojim djelima, što je početak uspjeha. Dakle ta buržoazija, *labava u svemu*, također je na desnici.

Osim ovih dolaze na desnici i seljaci. Oni su zapušteni u čitavom svijetu, tobože kao inferiorna, nepokretna bića, *a bez dovoljnog razloga*. Pustilo se s vida, da baš taj seljak, koji ima sreću, da ga moderni život pušta po strani, živi u stabilnim zakonima naravnoga reda, i da je on ostajao čvrsta brana, kad je moderna ludost izgubila orijentaciju. Kad se, na primjer, Poljska našla pred udarom boljševičke Rusije, onda je seljak bio ta snažna desnica, koja je branila nacionalnu Poljsku. I danas se u toj istoj Poljskoj slično dešava. Pokazuje se svuda potpuno jasno, *da je seljak onaj elemenat, na kojemu najčvršće počiva desnica*. I tko taj elemenat, živi elemenat uništi, taj ima bijednu desnicu. Pa eto glavna slabost boljševičke Rusije dolazi zbog seljaka, koji čeka, da joj zada smrtni udarac.

Što se tiče intelektualaca, to je onaj superiorni kadar, koji je učeći 16 godina izgubio vrlo mnogo, a našao vrlo malo. Učeći sve i sva, po površini, površnost je postala prirodna savremenoga intelektualca. Trčeći za namještenjem i položajem izgubio je sebe i ustalio se kao duševni proleter, nezadovoljan, ironičan, bez ideologije, žara i hrabrosti. Golemu većinu intelektualaca čine skeptici, defetisti, kritikanti, rugalice ili karijeristi i inferiorni izvršitelji naređenja, po zvanju ili službenoj dužnosti, pa birokrati i slično. Što oni znače na desnici? Skepsu i pasivno dopuštanje, da sve ide bez traga, jer što se njih sve skupa tiče; *oni su na desnici, dok je javni poredak u rukama desnice, ali ako dođe ljevica, ništa zato*. Savremeni intelektualac, čardak ni na nebu ni na zemlji, bez ideologije, izvan osjećaja narodnih — *dobar je za slugu, koji će uvijek »superiorno« gundati, a bijedno slušati*. Na ovakvim intelektualcima ljevica osniva svoje račune, a desnica svoju slabost.

Radnik stoji vrlo slabo na desnici, jer je on proleter, napušten i zapušten, s izgrađenim uslovima da bude nezadovoljan, buntovnik, revolucionaran i pokvaren. On ne može biti na onoj strani, na koju su se stisnuli kapitalisti, buržoazija, seljaci i intelektualci, jer je on tu na nižoj stepenici, preko koje se posprdno gleda. Njegovo se dostojanstvo na toj strani ne uvažava, i tako je on postao živi elemenat, na kojoj je ljevica izgradila svoju materijalističku koncepciju anarhije, mržnje i zločina. Bezumni kapitalizam trpa se na desnicu i tu onda ne može biti radnik ni uz najbolju volju. Tako je najelastičniji elemenat, radnički, došao u ruke materijalističke ljevice, ponajviše zaslugom materijalističke, liberalne i zločinačke desnice. I zar da vičemo na radnike, jer su na ljevici, a zaboravimo na bezbožničku, samoživu i sebičnu čeljad desnice, samo zato što se lukavo i kukavno trpa na desnicu — stvarajući sve moralne i materijalne uslove materijalističke ljevice?! Radnik je otišao na ljevicu, jer je ostao beznadan na desnici.

NACIONALIZAM

Možemo zamijetiti jednu opću pojavu, da je većina nacionalizama proti marksizmu, i da se oni nalaze na desnici. Prema tome moglo bi se reći, da su nacionalizmi ona baza, oni sistemi, na koje bi se mogla osloniti desnica, kao jedinstveni front proti materijalističkoj ljevici. Međutim, i to nije moguće zbog toga, što nacionalizmi imaju *međusobno* neuređenih računa, što nacionalizmi odlučno ističu *prvenstveno svoj vlastiti interes*, koji se može protiviti interesu kojega drugoga nacionalizma. Osim toga nacionalizam nije doktrina, koja bi povoljno rješavala probleme čovjeka samim tim, što je nacionalizam. Savremeni nacionalizmi pokazuju izvjesnu bitnost, u kojoj mjere i određuju čitav život, no koja nije *zajednička i ista za sve nacionalizme*. Tako, na primjer, njemački nacionalizam mjeri sve i određuje, »glajhšaltuje« po rasnom principu, što očito ne vrijedi za talijanski nacionalizam ili, recimo, srpski nacionalizam. Dakle, *svi su nacionalizmi u nekoj specifičnoj bitnosti — individualizmi*.

Prema tome o ovoj individualnosti ovisi, kakav je koji nacionalizam. Stoga je sasvim krivo trpati sve nacionalizme u isti koš i komotno ih nazivati fašizmom, jer fašizam je talijanski nacionalizam, kao što je rasizam njemački nacionalizam. I kolikogod su u progonu internacionalnih sila — marksista, slobodnih zidara i židova — više manje jednaki, toliko se u pozitivnom dijelu svoga nacionalnog »glajhšaltovanja (ujedna-

čavajna)« razilaze. Njemački nacionalizam sav je u znaku rasizma, što nije slučaj s fašizmom. Njemački nacionalizam progona katolicizam, a talijanski ne i t. d. Dakle, očito je, da iz samoga pojma nacionalizma ne proizlazi i *narav* samoga nacionalizma, nego tek samo neke *općenite* norme i karakteristike. Na primjer, pojam nacionalizma ističe karakteristiku nacionalne individualnosti i vladavinskog autoriteta, ali se iz tog pojma ne može izvesti ništa pobliže. To, što su nacionalizmi protiv internacionalnih sila, znači, da isključuju ova zla, ali ne znači, da su to jedina zla, pa da je onda prema tome svaki nacionalizam samim tim, što je nacionalizam, realizacija dobra. Poneki nacionalizam može biti samo manje zlo, a može biti i realizacija dobra. U običnom se razgovoru često zamjenjuje nacionalizam s patriotizmom, a to nije ispravno. Patriotizam je domoljublje i predstavlja pozitivnu etičku vrednotu, a nacionalizam je doktrina, koja može biti djelomično i etički zla. No nacionalizam apsolutno uključuje patriotizam i upravo zbog toga i nastaju zbunjivanja kao i zločinačko nasilje. Doista, svi su članovi naroda dužni biti dobri patrioti, ali ne i nacionalisti, a nacionalisti tek onda, kad taj nacionalizam predstavlja doktrinu, koju može usvojiti slobodan narod za svoje dobro, kao etički pozitivnu vrednotu. Na primjer, iz njemačkog nacionalizma slijedi, da su Crnci i Japanci niža bića, a o Židovima da ne govorim. Tko ne usvaja ta nacionalrasističke doktrine, taj nije dobar Nijemac. Eto, po ovom se primjeru vidi, kako nacionalizam nema pravo na *totalitarizam* zato, što u sebi uključuje patriotizam, jer zašto *dobar* Nijemac mora u Crncu gledati *niže* biće? Nacionalizam, svejedno, uključujući patriotizam može sadržavati gluposti, primitivnosti i bezvrijednosti. Kako je stoga apsurdno, kad se, u ime rada za zajedničko dobro, stvaraju lične koncepcije, koje se s oružjem u ruci čuvaju kao narodne koncepcije.

Degeneracija nacionalizma pokaže se onda, kad narod bude prevaren time, što se *iskorišćavanjem općeg povjerenja zbog jednih stvari umeću u svijest naroda druge stvari, koje se uz autoritete i oružje posvećuju —, a narodu su nepotrebne ili škodljive*. No nacionalizam može biti zlo upravo i onda, kad bi se svi članovi naroda savršeno slagali. Njemački rasizam ostaje zlo bez obzira na to, koliko se u njemu slaže članova naroda. Nije ni nacionalizam izvan vječnih zakona morala, jer, kad bi tako bilo, onda bi čovječanstvo moralo usvojiti toliko apsolutnosti, toliko bogova, koliko je nacionalizama odnosno koliko je vođa u tim nacionalizmima. Takve

apsolutne nacionalizme gledaju u svom životu samo Nijemci i Židovi. Nijemci smatraju (ne svi), da njemački narod realizira boga, — i zato mora biti čiste rase i vladati kao bolji nad ostalim svijetom. To isto misle Židovi — da realiziraju boga —, zato moraju biti čiste rase i vladati svijetom. Njemački i židovski rasizam jesu dva poganstva identičnih koncepcija, i zato su stvarno najdestruktivniji. Njemački rasizam pokazuje se kao militarizam, jer su Nijemci na okupu, a židovski kao novac, jer su raštrkani. I jedan i drugi hoće da vlada svijetom — i činjenica je —, maknite Židova, eto Nijemca ili obratno. A ako ne mogu jedan ili drugi, onda je katastrofa u svijetu, i cijeli svijet ima da se nateže zbog njih. Pa danas opet, Židovi su zapregli ljevicu, a Nijemci hoće desnicu. Ako uspije ljevica, svijet mora priznati Židove; ako uspije desnica, Nijemci hoće lavovski dio za sebe.

Dakako da ljevica ne može zadovoljavati samo doktrinu židovskog rasizma, a desnica njemačkog rasizma, ali oni se sa silnom snagom i priličnim uspjehom nameću svijetu. No bez obzira na njemački rasizam i drugi nacionalizmi imaju svoje doktrine i zahtjeve; koji se ne slažu i strahovito sudaraju, na primjer, češki i poljski, da ne govorimo o bližim primjerima. Osim toga ima nacionalizama, koji su vrlo mlaki u obrani od internacionalnih materijalističkih sila, tako da nacionalizmi uzeti svi skupa ne mogu sačinjavati određeni front protiv materijalističkoj ljevici. Dakle nacionalizmi definiraju neodređenost desnice zbog svojih međusobnih odnosa, zbog imperijalističkih tendencija, zbog doktrinarne isključivosti, zbog krivog rada u samom narodu, zbog ideološke nesrednosti, zbog suglasja s nekim zlama ljevice (na primjer, progon katolicizma), i na taj način otežavaju zajednički odnos protiv ljevice. I koliko rade i postupaju zajednički — predstavljaju opasnost i nepovjerenje u međusobnim računima (tko će više izvući), kao i za onoga, kome pomažu. Tako ideološki i materijalni interes pojedinih nacionalizama slabi obranu od najdubljeg zajedničkog neprijatelja — i čovjeka i narodne zajednice — od materijalizma.

KATOLICIZAM

Na desnici se nalazi i katolicizam, i on je bez sumnje najodređeniji faktor, upravo izvor i razlog određenosti, u odnosu na ljevicu. Ta određenost pokazuje se u svim životnim područjima, i stoga je prirodno, da marksizam u svom materijalističkom naziranju nailazi u katolicizmu na svoga najdublje protivnika. Zbog toga se danas uz vikanje na

nacionalizme posebno udara na katolicizam. Gledajući Španiju, vidimo odnos materijalizma prema katolicizmu u pravom svijetlu. Nema ni govora o nekom demokratizmu. Pripovijest o demokratizmu služi samo kao krilatica proti nacionalističkim diktaturama, *ali ne i proti materijalističkom anarhizmu i divljaštvu*. U Španiji se divlja u rušenju crkava, ubijanju svećenika i svih onih, koji ne priznaju diktaturu proletarijata. Nije nikakvo čudo, što katolicizam, već iz praktičnih razloga neposredne samoobrane, vodi borbu proti materijalizmu, a nesamo iz, posve razumljivih, načelnih razloga. No načelni razlozi katolicizma ne nailaze na općenito razumijevanje desnice. Desnica se eventualno zgraža nad divljaštvom ljevice i iskorišćuje to kao važan adut protiv ljevice, *ali ona ne vidi, da katolicizam nosi najdublje oružje, koje čovjekova ličnost može imati u ljudskom društvu proti materijalističkoj ljevici*. Stoga nije čudo, što se desnica lakše svrstava u redove nacionalističkih borbenih organizacija, da oružjem ostvari pobjedu i spasi, što se spasti daje. Da desnica usvaja dubljinu katolicizma u obitelji, u gospodarskim odnosima, u odgoju, u stvaranju zakona — stvarno, a ne samo formalno — ne bi morala posezati za diktaturom, da likvidira ljevicu, nego bi snagom svoga života i društvenoga reda isključivala ljevicu kao apsurd. *Unošenje duhovnog smisla od primarnog je značenja, a ne tek možda pomoćnog*. U tom se pogledu neki nacionalizmi vrlo varaju. Zapuštajući i napuštajući duhovni karakter života u nacionalnom interpretiranju, oni polako, u *praktičnom postupanju*, materijaliziraju narodni život, njegove težnje i ustanove. Tu ne pomaže pozivanje na prošlost, na vođe i njihove riječi, jer pojedinci neprimjetno, a sve uz nacionalističke parade, žive životom svojim, koji se materijalizira, jer im je oduzet duhovni postamenat i potpora. Takva je, na primjer, Poljska. Tamo je svaka druga riječ bila Poljska, Poljska, moć, veličina, narod, vođa, prošlost, kultura, a jednog lijepog dana našla se u materijalističkoj bijedi. U nacionalističkom isticanju općenitosti, čovjek je zapušten — mali čovjek, — a nacionalistički demagozi, vikači i konjunkturisti, vršili su svoje poslove. Demagogija, para i rafinirano isticanje naroda, općenosti, raskrinkano je, kad se pojavio čovjek, da on kaže, što misli i osjeća. Tako u mnogim državama *desnica ne shvaća, da se ne može ni u jednom rješavanju zaobići čovjek, nikakvom vještom demagogijom i smicalicama*, pa makar one bile zamotane u narodnu zastavu. Istina, narodu treba dugo, dok otkrije prevare, ali, kad ih otkrije, onda je svršeno. U tom pogledu

interesantan je primjer Austrije i Njemačke, ukoliko se odnosi na slobodni vjerski život. U Njemačkoj katolici su prevareni od strane njemačkog nacionalsocijalizma, jer se danas provodi načelo, da se u ime njemačkog nacionalizma ne može biti katolikom. Dakako, *da je takav nacionalizam u zločinačkom odnosu prema čovjeku Nijemcu, koji hoće da bude katolik.* Razumljivo je stoga, da se austrijski katolici ne daju uhvatiti u nekom isticanju germanstva — jer konačno, što je to germanstvo, ako pojedinac, pošten čovjek — nije ništa. Njemački nacionalizam neprestano ističe, kako se u ime dobrog nacionalizma mora napustiti katolicizam. Tim zločinačkim udarom na savjest i slobodu izaziva čovjeka na borbu ili na pasivnu i kukavičku pokornost.

Ovim hoću istaknuti, kako desnica u nacionalističkom isticanju općenitosti *gubi čovjeka, kad ga stavi u društveni proces materijalizacije, mjesto da shvati, kako je čovjek upravo najjači društveni faktor, ako je duhovno stabiliziran.* Dakle katolicizam ne nailazi na nužno priznanje i usvajanje na desnici, na onoj desnici, koja se ističe kao najčvršća brana protiv ljevice. Ovi nacionalizmi ne će da shvate, da je njihova snaga bila velika, dok su bili i dok jesu u negativnom odnosu prema materijalizmu ili bolje reći njegovim emanacijama: liberalizmu, marksizmu i židovskom rasizmu, koji je vladao preko internacionalizma i demokratizma. No ti nacionalizmi temeljito zataje u *svom pozitivnom* dijelu upravo kao materijalizam, na primjer, u boljševičkoj Rusiji. Dakako, da im onda *oružana sila*, uperena tobože protiv vanjskom neprijatelju, služi kao nož pod grlom nad nužnom slobodom, koju hoće svaki pojedini čovjek. Svaki nacionalizam hoće apsolutni »glajhsaltung«, i tu je početak njegove veličine i bijede. Veličine zato, jer u organskoj ideji skupnosti i zajedništva formira snagu, kojom se može suzbiti neprijatelj, a bijede zato, što se uvijek nađe ograničenih glava, koje u taj nacionalizam proture svoje lične koncepcije, što se narodu nametnu u gruboj formi i nasilno kao nešto, što on baš mora misliti, ako hoće biti ispravan nacionalista. Zbog toga je svaki nacionalizam, koji ne jača *u ideji zajedništva svakoga čovjeka pojedinca, u gospodarskom, kulturnom i moralnom pogledu — zločinstvo, jednako internacionalnom realiziranju ideje zajedništva.*

A valjda već može biti čovječanstvu jasno, da jačati pojedinca u duhovnom pogledu — ne znači, da treba rušiti i ne priznavati katolicizma, pogotovu ne tamo, gdje je već hiljadu i hiljadu petstotina godina.

Kad je već riječ o katolicizmu kao o nazoru koji pripada desnici, *jer je materijalizam ljevica*, onda se mora sa čuđenjem konstatovati i pitati, što je sa pravoslavljem i protestantizmom. Gdje su oni, kad se ruši duhovni smisao života, i kad je katolicizam na udaru ne samo od internacionalnoga materijalizma, nego i od nekih nacionalizama. Može se konstatovati u nekim slučajevima nastup zajedništva, pa čak i prelazi svećenstva na katolicizam. No ne radi se o tome, jer je to pri vrhu i vrlo ograničeno. Radi se o onom širokom području pravoslavlja i protestantizma, gdje se više može zapaziti prikriveno zajedništvo protiv katolicizmu, pa čak i za račun internacionalnog i nacionalnog materijalizma. Što se tiče protestantizma, on se toliko srozao, da se već ne zna ni kud pripada. Gotovo bi se moglo reći — praktički je na ljevici, a doktrinarno na desnici. Tek protiv katolicizmu je uvijek i svagda. Tim se djelomično može također protumačiti otkud njemački nacionalizam progoni katolicizam.

Očito je dakle, da je katolicizam u najjačoj borbi s ljevicom i s najjače »gleichšaltovanim« nacionalizmima, te s nekim vjerskim zajednicama

DA LI JE MOGUĆ ZAJEDNIČKI FRONT DESNICE?

Taj front nije moguć, dokle god na desnici ne bude u *ideji zajedništva osigurana kulturna, duhovna, gospodarska i politička snaga i sloboda pojedinca*, člana zajednice.

Dokle god se na desnici *priznaje kapitalizam*, ne može biti nikakvog fronta, jer onda taj front jača kapitalizam. Kapitalizam, u mnogim državama ponajviše u rukama Židova, mora se pokloniti interesima narodnih zajednica, odnosno dobru svih pojedinaca naroda, a ne samo vodama, pokornim sluganima, vještima i nesavjesnim tipovima i t. d. Međutim nacionalizmi se nijesu odlučili na rušenje kapitalističkog sistema. Kapitalizam sjajno cvate u nacionalističkoj Njemačkoj, Poljskoj, Rumuniji, Jugoslaviji, upravo tako kao u demokratskoj Engleskoj, Francuskoj, Belgiji i t. d.

Dokle god se na desnici *ruši vjerska sloboda*, duhovni smisao života, nema zajedništva, jer rušenjem duhovnog smisla, mora se supstituirati neki materijalistički smisao, na primjer, rasizam.

Dokle god na desnici postoji *princip diktature*, kao trajnog oblika vladavine, bez političke slobode, osiguranih i nezavisnih, duhovno i moralno zrelih, a gospodarski nezavisnih pojedinaca ili bolje reći obitelji, nema fronta na desnici. Dokle god nacionalizam znači načelo političke, kulturne i duhovne diktature i torture, a ne političkog, kulturnog, gospodarskog i moralnog autoriteta, nema fronta na desnici.

Iz svega ovoga proizlazi, da desnica ima na svojoj strani četiri glavna zla, zbog kojih nije moguće formirati front proti materijalističkoj ljevici, a to su *liberalni kapitalizam, nacionalistički diktatorski »glajhšaltung«* i *rušenje vjerskog i moralnog života*. Tome zlu treba pridodati *razrožnost u interesima među pojedinim nacionalizmima*. Kad se ovo uzme u obzir, onda se jasno vidi, da na dnu svih problema ne leži neko razlikovanje između fašizma i demokratizma ili između ljevice i desnice, nego između materijalizma bilo anorganskog, bilo organskog (rasizam) i kršćanstva, duhovnog smisla života. Zbog toga nije moguć nikakav front na t. zv. desnici. *Kršćanstvo, a posebno katolicizam ne smije se dati zarobiti tobože zbog zajedničkog fronta ni od kapitalizma ni od poganstva nekih nacionalizama ni od reda, koji počiva samo na oružju ni od imperijalističkog nacionalizma. Tek univerzalni duh kršćanstva može biti prava baza za zajedništvo proti internacionalnom materijalizmu. Taj univerzalni duh ne isključuje organskog života narodnih zajednica ni međunarodne saradnje ni gospodarske, kulturne i političke samostalnosti pojedinaca i obitelji, nego naprotiv sve oplemenjuje u zahtjevu pravde i ljubavi. Tko taj duh isključuje, taj se može nalaziti tek samo u poziciji većeg ili manjeg zla, pa bio on na ljevici ili na desnici.*

S ovim u vezi vrijedno je istaći samo u par crta naš hrvatski nacionalizam, naime koliko se on može smjestiti svojom individualnom bivstvenošću u kršćanski duh univerzalizma.

Prije svega on je u lozinki »Bog i Hrvati«, ili »vjera u Boga i seljačka sloga«, i to nije pusta pripovijest. On je socijalan u realnom smislu solidarizma, u jedinstvu seljaka, radnika, namještenika i obrtnika. Gradi se na najživotnijem narodnom elementu — seljaku. On je čovječanski i po seljacima, u svim narodima, traži razumijevanje među narodima i državama, ali ne iz klasnih razloga, nego zbog toga što je seljak naravni nosilac istinskog pacifizma i domoljublja.

Ovaj hrvatski nacionalizam nije kapitalističan, nije poganski, nije nosilac trajnog oblika diktature, ali zato autoriteta, nije imperijalističan. Tako je danas, ne gledajući na beznačajne i primitivne koncepcije, koje se u sjeni autoriteta proturuju kao sastavni dio toga nacionalizma. Ako se ovim općim klasifikacijama doda čvrsto provejavanje pojmova kao što su dom, obitelj, pravda, sloboda, poštenje, vjera, onda se

može shvatiti, da su u hrvatskom nacionalizmu ovi vrijedni faktori — vrlo jaki i odlučni.

Hrvatski nacionalizam potpuno je proti materijalizmu, ali nesamo onom na ljevici, nego i onom na desnici, ma koliko se oni — obadva — utrpavali pod različitim površnim parolama i obmanama.

Očito vidimo, da se internacionalizam smjestio u materijalizam, a ne vidimo, da se nacionalizmi smještaju u univerzalizam kršćanstva, katolicizma, koji je očito jedini kadar dati smisao i određenost desnici i biti *raison d' être* jedinstva u boju protiv materijalizma. Tako neki nacionalizmi postaju apsolutni, bogovi, *koji sami postaju mjerom i kriterijem svih ciljeva i odnosa*. Da li je moguće računati na to, da bi desnica uvidjela, da je jedinstvo i odlučnost ljevice — *najsnažnije u materijalizmu*, kao i to, da *nacionalizmi nisu savršene koncepcije, kojima teži ljudski duh*, i da oni prema tome ne mogu biti zadnje mjerilo i najdublji odnos prema materijalizmu? Na to, nažalost, kako se čini, nije međutim moguće računati.

Doista, svijetom vladaju ideje, ali nema središnosti u idejama, kao ni pravoga postavljanja u ljestvici vrednota. Do toga će doći samo onda, ako se na desnici bude iskreno nastojalo dati katolicizmu ono mjesto i onu ulogu, koje ga idu.

Prof. I. Oršanić

BILJEŠKE

LITURGIJSKI SASTANAK NA HVARU

Jedan od najljepših pojava crkvenoga nutarnjeg života u novije vrijeme jest liturgijski pokret ili, kako ga neki nazivaju, liturgijska obnova, liturgijska akcija, liturgijski apostolat. Svrha je ovog pokreta da probudi u svim slojevima vjernika zanimanje za liturgiju i razumijevanje liturgije, javnog bogoslužja sv. Crkve, e bi vjernici što više kod toga aktivno sudjelovali i obogatili svoj duhovni život iz predragocjenog blaga, što ga je Duh Sveti kroz stoljeća u crkvenoj liturgiji nagomilao. Sistematski počeo se pokret razvijati tamo oko 1909. g. u Belgiji, a središte mu je bila benediktinska opatija Mont César u Louvainu. Odanle se pokret brzo proširio na sve strane, osobito u Francusku, gdje je bilo tlo već od sredine prošloga stoljeća dobro pripravljeno radom i spisima Dom Prospera Guéranger-a, opata slavne opatije Solesmes, i u